

سلوك المالك في تدبير الممالك

شهاب الدين أحمد ابن أحمد ابن أبي ربيع الحكيم

ترجمه

جلال پیکانی

زیبا هاشمی

انجمن فلسفه تبریز

سومر نشر

۱۳۹۹

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا

سرشناسه	: ابن ابی الربیع، احمد بن محمد، ۲۱۸ - ۲۷۲ ق.
عنوان قراردادی	: الفللفة السیاسیة عند ابن ابی الربیع مع تحقیق کتابه سلوک المالك فی تدبیر الممالك .فارسی
عنوان و نام پدیدآور	: سلوک المالك فی تدبیر الممالك/ تألیف شهاب الدین أحمد ابن ابی الربیع؛ ترجمه جلال پیکانی، زیبا هاشمی حاجی بهزاد.
مشخصات نشر	: تبریز: سومر نشر، ۱۳۹۹. ۲۱۶ ص.
شابک	: 978-600-8788-50-8. ۳۵۰۰۰۰ ریال
موضوع	: کشور داری -- کشورهای اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: Islamic Empire -- Early works to State administration ۲۰th century*
موضوع	: احکام سلطانی، *King's law
موضوع	: اخلاق -- فلسفه، Ethics -- Philosophy
موضوع	: اسلام و سیاست -- فلسفه، Islam and politics-- Philosophy
موضوع	: پادشاهی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: Monarchy -- Early works to ۲۰th century
موضوع	: اسلام و دولت -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: Islam and state -- Early works to ۲۰th century
موضوع	: اسلام و سیاست -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: Islam and politics -- Early works to ۱۸۰۰
شناسه افزوده	: پیکانی، جلال، ۱۳۵۰ -، مترجم
شناسه افزوده	: هاشمی حاجی بهزاد، زیبا، ۱۳۶۸، ۰۹۱۴۳۰۱۶۷۲۱، مترجم
رده بندی کنگره	: ۴۹JC
رده بندی دیویی	: ۳۲۰/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۹۷۱۳۴

نام کتاب	: سلوک المالك، فی تدبیر الممالك
نویسنده	: شهاب الدین احمد بن محمد ابن ابی ربیع الحکیم
مترجمین	: جلال پیکانی، زیبا هاشمی
ناشر	: سومر نشر
لیتوگرافی و چاپ	: چاپ روز
تاریخ چاپ و تیراژ	: نوبت اول ۱۳۹۹، ۵۰۰ نسخه
قطع و تعداد صفحه	: رقعی، ۲۱۶ صفحه
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۸۸-۵۰-۸
مرکز پخش	: تبریز، سومر نشر، ۰۹۱۴۳۱۱۲۶۸۰
بهاء	: انجمن فلسفه و فلسفه ورزی تبریز ۰۹۱۴۳۰۱۶۷۲۱
	: ۳۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۵	یادداشت مترجمان
۹	درآمد مولف، بر کتاب
۱۵	فصل اول:
۱۵	درباره مقدمه کتاب
۲۷	فصل دوم:
۲۷	درباره احکام اخلاق، اقام آرا
۷۸	فصل سوم:
	درباره انواع رفتارهای عقلی که تبعات و عمل به آنها بر آدمی واجب
۷۸	است
۱۳۲	فصل چهارم:
۱۳۲	درباره انواع سیاست و احکام ناظر بر آنها
۲۰۳	سخن آخر کتاب
۲۰۴	نمایه

یادداشت مترجمان

چنان که مشهور است، در سنت تفکر اسلامی کتب مربوط به اخلاق و اندیشه سیاسی انگشت شمار هستند. هر کتابی که در این قلمرو یافت شود، عظیم است که نباید نادیده گرفته شود. از این رو به سراغ کتاب *سلوک المالك فی تدبیر الممالك* رفتیم.

نام شهاب الدین أحمد ابن محمد ابن ابی ربیع که مولف کتاب *سلوک المالك فی تدبیر الممالك* است، در آثار مورخین قدیمی تاریخ فلسفه اسلامی، مانند ابن ندیم یا ابن ابی صبیعه یا القفطی، وجود ندارد. اما مورخین معاصر^۱ بعد از بررسی پاپ سنگی قدیمی

۱ حاجی خلیفه، کشف الظنون، استنبول ۱۹۴۳، ج ۲، ص ۱۰۰۰؛ جریرید، تاریخ آداب اللغة العربیة، القاهرة ۱۹۹۱، ج ۲، ص ۲۱۴-۲۱۵؛ الزرکلی، الاعلام، القاهرة ج ۱، ص ۱۹۵؛ عمر کحاله، معجم المؤلفین، دمشق، ۹۵۸-۹۶۱، ج ۲، ص ۱۰۱.

Brockelmann, Geschichte Der Arabischen Literatur (GAL). Leiden ۱۹۳۷-۱۹۴۹, I/۳۷۲; H. K. Sherwani, A Muslim Political Thinker of the Ninth Century A.D. Ibn Abi al-Rabi. Heyderabad Deccan ۱۹۴۱, pp. ۱۴۳-۱۵۶; N. A. al-Tikriti, Yahya Ibn Adi. A Critical Edition and Study of his Tadhibi al-Akhlaq. Ph.D. Thesis. Cambridge ۱۹۷۱, pp. ۲۷۴-۲۷۵.

این اثر، نام مولف آن را شهاب الدین أحمد ابن محمد ابن ابی ربیع ذکر کرده اند، چون در صفحه‌ی نخست و همچنین در صفحه‌ی صد و پنجاه اشاره شده است که تألیف این اثر توسط شهاب الدین أحمد ابن محمد ابن ابی ربیع انجام گرفته است. از سوی دیگر، نکته‌ی قابل توجه دیگری در چاپ سنگی این اثر وجود دارد. در صفحه‌ی نخست آن چنین آمده است که مولف این اثر را برای خلیفه معتصم عباسی (متوفی به سال ۲۲۷هـ / ۸۴۲م) نگاشته است.

مؤلفین معاصر در مورد تاریخ نگارش کتاب اختلاف نظر دارند. جرجی زیدان تاریخ نگارش کتاب را دوره‌ی خلیفه عباسی المستعصم (متوفی در سال ۶۵۶هـ / ۱۲۵۸م) می‌داند. وی به دلیل اسلوب و مضمون فلسفی کتاب این احتمال را ضعیف می‌داند که مولف قبل از الکندی و فارابی نبوده باشد. همچنین از دیدگاه او نام شهاب الدین أحمد ابن محمد ابن ابی ربیع در آثار مورخین دوره‌ی المستعصم ذکر نشده است. افزون بر این، از آن‌جا که نام‌های «معتصم» و «مستعصم» از نظر نوشتاری مشابه هم هستند، احتمالاً ناسخ به جای مستعصم، معتصم نوشته است. به احتمال زیاد دیدگاه جرجی زیدان به حقیقت نزدیک‌تر است.

اما شیروانی دیدگاه جرجی زیدان را رد می‌کند. به این دلیل که فلسفه یونانی از دوره‌ی هارون الرشید و مأمون به اقلیم‌های اسلامی انتقال یافته بود. از طرف دیگر، دوره‌ی المستعصم، دوره جنگ و مقابله با هلاکوخان بود، دوره‌ای که برای نگارش چنین کتابی نمی‌توانسته مناسب و مساعد باشد. پس این اثر احتمالاً در دوره‌ی المستعصم نگاشته شده است. استدلال دوم شیروانی معتبر نمی‌نماید.

چون در طول تاریخ اسلامی جنگ‌ها مانعی برای تالیف آثار علمی و فلسفی نبوده است. بروکلمان نیز در جایی از کتاب خود این اثر را نوشته شده برای المعتصم ذکر می‌کند و در جای دیگر نوشته شده برای المستعصم. بروکلمان متناقض سخن گفته و در سخن خویش بر مسلمات محکم تکیه ندارد. این احتمال نیز وجود دارد که ناسخ چاپ سنایی در قاهره خطا کرده باشد و به جای المعتصم، المستعصم نوشته باشد.

در هر صورت، این کتاب بیشترین مشابهت را با کتاب تهذیب الاخلاق اثر یحیی ابن عسکری دارد. این نکته نشان می‌دهد که ابن ابی ربیع چگونه از آراء فلاسفه گذشته تأثیر پذیرفته است. در مورد ترجمه حاضر ذکر نکات زیر ضروری است:

۱- برای ترجمه کتاب، تصحیح ناجی التکریتی را مبنا قرار دادیم، اما از تصحیح عبدالعزیز ابن فهد ابن عبدالعزیز نیز بهره بردیم. هدف ما ترجمه اصل کتاب بود و شرح‌های التکریتی فهد ابن عبدالعزیز برای ما اولیت نداشت. بنابراین از ترجمه شرح و تفاسیرهای آن دو مصحح چشم‌پوشی کردیم.

۲- علاوه بر سختی‌های خاص متون کلاسیک منتسب به ادب، جاهایی از متن حاضر از ابهام برخوردار است. از این رو، ابهامی که در ترجمه برخی از جملات وجود دارد به این امر باز می‌گردد. مصححان این اثر، مغشوش بودن نسخ خطی را دلیل این ابهام اعلام کرده‌اند. همچنین، برخی از ویژگی‌های اثر، نظیر ساختار درختی ارائه مباحث،

باعث شده است که در فرآیند ترجمه رعایت ضوابط فارسی نویسی درست، اندکی دشوار شود. از سوی دیگر، در چنین اثری، رعایت مرز میان وفاداری به متن کلاسیک از یک طرف و مفهوم ساختن آن برای مخاطب امروزی کاری است دشوار.

۳- این اثر در شهر تبریز منتشر شده است. در پس این کار انگیزه- ای وجود داشت. تمرکز تقریباً مطلق فعالیت‌های انتشاراتی در تهران امری است که نامطلوب بودن آن مورد اذعان اغلب اهل فرهنگ است. بنابراین تلاش کردیم در مسیر انتشار آثار کلاسیک در شهرستان‌ها قدمی برداریم. از انجمن فلسفه تبریز و مدیر عامل آن، جناب آقای دکتر مسعود امید و همچنین مدیر نشر سومر، جناب آقای مهندس اسماعیل جعفرزاده (جفرلی) برای انتشار این اثر سپاس‌گزاری می‌کنم.

اردیبهشت ۱۳۹۹

جلال پیکانی

زیبا هاشمی